

BİBLİYOGRAFYA

J. D. PEARSON, *Index Islamicus Supplement*, 1956-60. A. Catalogue of articles on Islamic subjects in periodicals and other collective publications. W. Heffer and Sons Limited. Cambridge, England, 1962. XXVII + 316, £3, 3S.

Index Islamicus, Londra Üniversitesi'ne bağlı School of Oriental and African Studies (Şarkıyyât ve Afrika Tedkikleri Mektebi) kütüphanesinde çalışan J.D. Pearson tarafından hazırlanmaktadır. İlmî mecmualardaki, kongreler ve ilmî toplantılar münasebetiyle neşredilen kitaplardaki muhtelif ellerden çıkan veya bir kimse tarafından yazılan makaleleri, konferansları, haberleri ihtiva eden *Index Islamicus*'un 1906-1955 yılları arasına ait neşriyatı içine alan birinci cildi 1958'de, aynı cilt bâzı ufak düzeltmeler ve daha zengin *Kısaltmalar Listesi* ile 1961'de basılmıştı. İlk cildinin 1961 basımı münasebetiyle *Belleten*'in geçen sayısında bir bibliyografya makalesi yazmış bulunduğumuz (C.XXVI., nu.103, Temmuz, 1962) eserin, son zamanlarda ikinci cildi de çıkmıştır.

İlk cildin zeyli ve devamı mâhiyetinde olan *Index Islamicus*'un bu ikinci cildinin Önsöz'üne göre, bu bibliyografyanın birinci cildi münasebetiyle tenkid yazarlar tarafından birçok hatâ ve ihmaller işaret edilmiştir; J.D.Pearson başka işlerin çokluğu yüzünden işaret edilen neşriyatı bu cilde ilâve edemediğini esefle kaydederek, diğer ciltte bu noksanların telâfî olunabileceğini ümit ettiğini yazıyor.

Index Islamicus'un ikinci cildinde, 1956 - 1960 arasındaki neşriyat yer alıyor; 1961 senesi Mayıs'ının sonuna kadarki makale ve haberler de buna dâhildir. Londra ve Cambridge'e, bahsettiğimiz tarihler arasında gelen mecmualardan ve kolektif eserlerden başka, daha önceki devre, yâni 1956'dan önceye âit olup birinci ciltte gözden geçirilemeyen bu cins bâzı neşriyat da, bu cilde alınmıştır; *Kaynaklar Listesi*'ne bakıldığı zaman, bunların —basım tarihlerine dikkat etmek şartıyla— hangi mecmua v.b neşriyattan ibaret olduğunu kolaylıkla anlamak mümkün oluyor. Müellifin, yukarıda adı geçen kütüphanelerde bulunmayan mecmuaları gözden geçirmek için başka kütüphanelere de birçok ziyaret yaptığını, buralardaki koleksiyonlardan başka, hususî şahsiyetlerin verdikleri listelerden de faydalandığını ilâve edelim.

Index Islamicus'un ikinci cildinde eserin tertibi ve malzemenin sıralanması birinci cilttekinin — hâtalari bulunmasına rağmen — aynidir : Önsöz (S.VII.)'den sonra, (1) *Kaynak Adları* başlıklı bölümde Mecmualar, Toplantılar, Diğer Umumî Eserler, Kongreler olmak üzere dört bahis bulunmaktadır (S. VIII. — XXI.); bu bölümlerin hepsinde malzeme, isim veya başlıklarına göre alfabetik sıralanmıştır. (2) Bu bölümü, birinci kısımda kaydedilen kaynak adlarının *Kısaltmalar Listesi* (S. XXII. - XXIII.) teşkil ediyor. (3) *Malzemenin Tanzimi* başlıklı kısım (S. XXIV. - XXVIII.), *Index*'e geçirilen şeylerin fihrisitinden ibarettir. (4) İndeks kısmı (S.I - 284), malzeme ve müellif adlarına göre iki bölüme ayrılmıştır. Kitabın esası demek olan

bu dördüncü kısımdaki malzeme sıralanırken önce muharrir adı, bundan sonra yazının başlığı, Londra Üniversitesi Şarkiyât ve Afrika Tedkikleri Mektebi kütüphanesinde kayıtlı olduğu katalog numarası yazılmış, büyük bölümler roman rakamlarıyla, bunun ayrıldığı küçük bölümler ise Arap rakamlarıyla gösterilmiştir. Eserin ihtiva ettiği malzemenin zenginliği hakkında bir fikir verebilmek düşüncesi ile, kırküz büyük bölüme ayrılan bu dördüncü kısmın umumî başlıklarını ve her bölümdeki malezme sayısını kaydetmeyi faydalı bulduk: I - Umumî İslâm Tedkikleri, Bibliyografi v.s.(Nu.-1-417). II - Din (Nu.418-875). III-Hukuk (Nu.876-1294). IV-Felsefe, İlim (Nu.1295-1624).V-San'at (Nu.1625-2207). VI-Coğrafya (2208-2296). VII-Etnoloji (Nu. 2297-2344). VIII-Tarih, Tarihe Yardımcı İlimler (Nu. 2345-2683). IX-Tarih (2864-3166). X.-İslâm Tarihinin İlk Devirleri, Hilâfet (Nu. 3167-3228). XI-Şimâli Afrika, Coğrafya (Nu.3229-3278). XII-Şimâli Afrika, Etnoloji (Nu. 3279-3434).XIII-Şimâli Afrika, Tarih, Umumî (Nu.3435-3454). XIV-Şimâli Afrika, Tarih: Arap fütühâtından Osmanlı Devri'ne kadar (Nu. 3455-3487). XV-Şimâli Afrika, Tarih: Osmanlı Devri, Şerif Morocco'su (Nu. 3488-3543). XVI-Şimâli Afrika, Tarih: Modern Devir (Nu.3544-3680). XVII - Şimâli Afrika, Tarih: Şimâli Afrika'da İspanyol ve İtalyanlar (Nu.3681-3738). XVIII-Mısır, Coğrafya, Etnoloji (Nu.3739-3784). XIX-Mısır, Tarih (Nu. 3785-3983). XX-Südan ve Şarkî Afrika'nın başka kısımları (Nu.3984- 4066). XXI - Yakın-Şark, Tarih (Nu. 4066 - 5108). XXII - Arabistan (Nu.4109-4175). XXIII-Filistin (Nu.4176-4214). XXIV-Ürdün (Nu.4215-4230). XXV-Suriye (Nu.4231-5271). XXVI-Lübnan (Nu. 4272-4321). XXVII-İrak (Nu.4322-4395). XXVIII-Türkiye, Türk Halkları (Nu. 4396-4604). XXIX-Türkiye, Tarih, Kıbrıs (Nu.4065-4931). XXX-İran, İran Halkları (Nu.4932-4997). XXXI-İran, Tarih (Nu.4498-5132). XXXII-Hindistan, Pakistan (Nu.5133-5516) .XXXIII-Afganistan (Nu.5517-5620). XXXIV-Merkezî Asya, Kafkasya, Kırım, Mogollar, Cenub-ı şarkî Asya ve Uzak - Şark (Nu.5621-5926). XXXV-İspanya ve İtalya'da İslâmlar (Nu.5927-6007). XXXVI - Dil: Umumî, Arapça (Nu.6008-6227). XXXVII - Edebiyat, Arap Edebiyatı (Nu. 6228-6423). XXXVIII-İran Dilleri: Farsça (Nu. 6424-6550). XXXIX-İran Edebiyatı (Nu. 6551-6723). XL-Türk Dilleri (Nu. 6724- 7085). XLI-Türk Edebiyatı (Nu.7086-7188). XLII-Berberî Dil ve Edebiyatı (Nu. 7189-7224). XLIII-Maârif (Nu.7225-7296).

Kaydettiğimiz bu kırküz bölüm, eserin büyük bölümleridir; bu bölümlerden herbiri küçük harflerle işaret edilmek sûretiyle birçok kısımlara ayrılmıştır. Zeyl'de, eserin birinci cildindeki tasnif aynen muhafaza edilmiştir; ilk cilt de aynı roman rakamları ve aynı başlıklar ile kırküz bölüme ayrılmıştı. J. D. Pearson'un da kaydettiği gibi bu tasnif birçok bakımdan hatâlıdır; böyle bir sınıflandırmanın ne bakımından hatâlı olduğunu kendisi kaydetmiyor; fakat, dikkat edilince, bunun birçok tedâhüllere yol açtığı derhâl göze çarpar. Meselâ, *Türkiye ve Türk Halkları* bölümünde (XXVIII., nu. 4396-4604, s. 169-177), Küçük Asya coğrafyası, Türk halkları (umumî), etnoloji ve tarih, Osmanlılar, ilk Türkler, Hunlar, Kumanlar, Peçenekler, Altay Türkleri, Âzerbaycanlılar, Başkırtlar, Çuvaşlar, Kırım Tatarları, Karakalpak, Kazak, Kıpçak, Tatar, Türkmen, Uyugr, Özbek, Yakut, Avrupalı ve diğer Türkler ile alâkalı neşriyat bir araya toplanmıştır. Bunu tâkip eden XXIX. bölümü *Türkiye, Tarih, Kıbrıs* teşkil ediyor (Nu. 4065-4931, s. 178-190).

Bu bölümde sırasıyla Selçuklular, Karamanlılar, Osmanlılar (umumî), Osmanlı İmparatorluğu (Avrupa'da) ve 1402'den 1922'ye kadarki tarihler arasındaki hâdiseler hakkında ve Kıbrıs'a ait neşriyata yer verilmiş, Akkoyunlular ile Karakoyunlular ise İran bölümüne alınmıştır (XXXI., s. 196); fakat J. D. Pearson, birbirleriyle alakası az, veya hiç bulunmayan malzemeyi bir araya getirmekten doğan karışıklığı düzeltmeye taraftar değildir. Bunu, ilk cildin neşrinden sonra, kendi ifadesine göre bütün yanlışlarına rağmen aynı tasnifi bu ikinci ciltte de aynen tekrarladığını kaydetmesinden anlıyoruz. İlk ciltteki tasnifi, büyük ve küçük bölümleri işaret eden rakam ve harfleri değiştirmemesi, ilk ciltteki neşriyatın devamını, aynı rakam ve harflere göre diğer ciltlerde kolayca bulabilmemizi te'min, karışıklığa meydan vermemek içindir.

Eserin belkemiğini teşkil eden İslâm'la alakalı malzeme indeksinden sonra, müellif adlarına göre bir indeks de tertibedilmiştir (S. 285-316). Her ismin yanındaki Arap rakamları vasıtasıyla, o muharririn neşriyatını, malzemenin tasnifini içine alan indekste kolayca bulabiliyoruz.

Index Islamicus'un ilk cildindeki İslâm memleketleri ile alakalı tarih, edebiyat, coğrafya v.b her sahadaki makale, beyanat, haberler, kongreler münasebetiyle hitâbe ve zâbıt-nâmelerin sayısı 26,076 idi; mecumalardan ve kollektif neşriyattan derlenen bu malzemeye, bu ikinci ciltte 7,296 neşriyat daha ilâve edilmiş, böylece her iki ciltteki malzeme tutarı 33,372'ye yükselmiştir. İslâmiyet ve İslâm ülkeleri ile alakalı her sahada çalışanlar için bir rehber vazifesini gören bu çok faydalı bibliyografyayı hazırladığı için, J. D. Pearson'a ve yardımcısı Mrs. Julia White (Ashton)'a teşekkürle borçluyuz.

FEVZİYE ABDULLAH TANSEL

